

Newsletter

PROMOCIJA I UNAPREĐENJE ODRŽIVOG DRUŠTVENO-EKONOMSKOG
TERITORIJALNOG RAZVOJA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Na području energetike lokalna uprava mora planirati potrebe i način opskrbe energijom, donositi programe i planove izgradnje, održavanja i korištenja energetske objekata, kao i programe za učinkovito korištenje energije na lokalnoj razini.

Energetska učinkovitost i lokalni razvoj

Ana Pavičić-Kaselj

Ušteda energije kroz poboljšanja energetske učinkovitosti košta znatno manje od proizvodnje, prijenosa i distribucije energije iz elektrane, a pored toga ostvaruje višestruke ekonomske i ekološke koristi. Kroz dovođenje energetske učinkovitih tehnologija u kućanstva, smanjuje se energetska potrošnja te sukladno tome i računi za energiju, no mnogo važnije je činjenica da uštedeni novac ostaje u rukama lokalnog stanovništva koje izvodi radove na poboljšanju energetske učinkovitosti. Na taj način energetska učinkovitost djeluje višestruko, smanjuje zagađenje zraka i emisiju stakleničkih plinova, poboljšava sigurnost opskrbe i smanjuje ovisnost o uvozu energije dok istovremeno stvara nova radna mjesta kroz lokalno zapošljavanje, što nedvojbeno stimulira lokalni razvoj.

Lokalna uprava u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove kojima se neposredno ostvaruju interesi građana. Na području energetike ona mora planirati potrebe i način opskrbe energijom, donositi programe i planove izgradnje, održavanja i korištenja energetske objekata, kao i programe za učinkovito korištenje energije na lokalnoj razini. Promicanje zelenih, kompaktnih i energetske učinkovitih lokalnih uprava predstavlja okosnicu održivog razvoja. Energetske i industrijske politike temelje se na strateškim i integriranim pristupima koje uključuju potporu i sudjelovanje lokalnih vlasti, državnika i građana. Lokalna uprava može promicati energetske učinkovitost na teritoriju kojim upravlja, na način da razvija i donosi Akcijski plan održivog energetske razvitka (Sustainable Energy Action Plans - SEAP)¹. Iako inicijalno zamišljen za pro-

¹ Potpisivanjem Sporazuma gradonačelnika (Covenant of

mociju među gradovima putem Sporazuma gradonačelnika, ne postoje nikakve zapreke da se SEAP replicira na općinskom nivou, pogotovo imajući u vidu da su u općine u jednim zemljama mnogo veće od gradova u drugim zemljama.

Implementacijom SEAP-a poboljšava se učinkovitost javnih lokalnih objekata i usluga te potiču mjere poboljšanja energetske učinkovitosti u stambenom, komercijalnom i industrijskom sektoru. Na ovaj način lokalna uprava zajedno s državnim upravom te lokalnim upravama europskih zemalja ravnopravno dijele odgovornost i preuzimaju obveze za borbu protiv globalnog zagrijavanja provedbom raznih programa, projekata i inicijativa za poboljšanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

Partnerstvo

Ambiciozni cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za više od 20% u odnosu na referentnu godinu moguć je samo uz aktivno uključivanje i sudjelovanje lokalnih uprava, brojnih interesnih skupina i samih građana. Stoga prilikom osmišljavanja SEAP-a treba uzeti u obzir slijedeće:²

Mayors), gradonačelnici se obvezuju na izradu SEAP-a koji treba biti dostavljen Europskoj komisiji unutar razdoblja od jedne godine. Akcijski plan održivog energetske razvitka grada predstavlja temeljni dokument koji na bazi prikupljenih podataka o zatečenom stanju identificira te daje precizne i jasne odrednice za provedbu projekata i mjera energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije na gradskoj razini, a koji će rezultirati smanjenjem emisije CO₂ za više od 20% do 2020. godine

² Prema informacijama dostupnim autoru temeljem sudjelovanja u provedbi projekta CENEP <http://cenep.net/hr>

U OVOM BROJU:

Analiza rizika -
monokulturna poljoprivreda

Southeast Europe PPP
Infrastructure Forum 2013

InTER vesti

- Ojačati insitucionalne kapacitete lokalne uprave – imenovati i educirati odgovorne osobe te osigurati početna sredstva za izradu projekata;
- Osigurati sustavnu suradnju sa nadležnim tijelima državne uprave, strateški planirati provedbu usvojenih politika na nacionalnoj razini te aktivno zagovarati svoje lokalne interese na nacionalnoj razini;
- Uključiti se u sustav planiranja europskih i regionalnih projekata. Planirajte i pripremajte projekte za prijavu na EU-fondove te vodite računa o njihovoj usklađenosti te usklađenosti sa javnim politikama;
- Iskoristite primjere dobre prakse ostalih europskih gradova te mogućnost uspostavljanja suradnje i razmjene iskustava (putem gradova prijatelja, twinning projektima itd.);
- Poboljšati koordinaciju na lokalnoj razini između institucija nadležnih za pitanja energetske politike (lokalne razvojne agencije, lokalne kancelarije za ekonomski razvoj, lokalne energetske agencije, te organizacije civilnog društva);
- Formirati radnu skupinu sastavljenu od relevantnih stručnjaka za pitanja energetske učinkovitosti te imenujte koordinara skupine. Radna skupina će partnerskim radom i konzultacijama definirati mjere, izvore sredstava i vremenski rok za realizaciju, a koordinator će biti odgovor za provedbu mjera;
- Uključiti građane kao ravnopravne partnere u stvaranje SEAP-a. Organizirajte javne skupove, rasprave i radionice i u njih uključite građane kako biste utvrdili njihove potrebe i mogućnosti. Informirajte građane o koristima energetske učinkovitosti, osobito o mogućnostima dobivanja financijskih potpora i o uštedama;
- Organizirati energetske kutke ili energetskog savjetnika gdje se građani mogu obratiti s upitima o energetskoj učinkovitosti u kućanstvima;
- Planirati i rezervirati sredstva iz lokalnih proračuna za sufinanciranje mjera energetske učinkovitosti u kućanstvima, javnim objektima, javnoj rasvjeti, industriji i prijevozu;
- U provedbu projekata energetske učinkovitosti uključiti i lokalne izvođače radova ciljem razvoja lokalnog poduzetništva i podizanja standarda lokalne zajednice.

Održivi razvoj gradova i općina

Definirane mjere poboljšanja energetske učinkovitosti iz SEAP-a obvezuju lokalnu upravu, ustanove i trgovačka društva u vlasništvu ili suvlasništvu gradova te su fokusirane na slijedeća područja:

- smanjenje energetske potrošnje u sektoru zgradarstva, kako javnih zgrada tako stambenih i komercijalnih zgrada;
- kvalitetan i energetski-ekološki učinkovit javni gradski prijevoz;
- energetski učinkovita i ekološka javna rasvjeta;
- urbani razvoj gradova po načelima energetske-ekološke održivosti;
- kontinuirane informativno-edukativne aktivnosti i kampanje o načinima povećanja energetske učinkovitosti i smanjenja emisija CO₂ za podizanje svijesti o nužnosti štedenja energije;
- potpora programima i inicijativama raznih fizičkih i pravnih subjekata u cilju većeg korištenja obnovljivih iz-

vora energije;

- promicanje lokalne proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i kogeneracije.

Primjeri dobre prakse iz Hrvatske

Na područje Hrvatske se u zadnjih par godina razigralo tržište energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije. U 2013. godini su planirana proračunska sredstva u iznosu od preko 20 milijuna eura poticaja u mjere energetske učinkovitosti, dijelom iz nacionalnog, a dijelom iz lokalnih proračuna. Područja u koja su usmjereni poticaju ubuhvaćaju: zgradarstvo, javnu rasvjetu, čistiji transport, industriju, projekte obnovljivih izvora energije te projekte organizacija civilnog društva. Mjere Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost je tijekom ožujka i travnja 2013. godine odobrio sredstva za energetske investicije u preko 12.000 kućanstva, za 18 projekata energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u zgradama turističkog sektora i drugim komercijalnim zgradama te za energetske preglede s ciljem izlaganja energetskih certifikata o energetskim svojstvima zgrada javne namjene. Čak 13 županija (od ukupno 21 županije), 20 gradova i 16 općina subvencionara sa minimalno 50% nabavu i ugradnju solarnih kolektora, kotlova na biomasu, fotonaponskih sustava, toplinskih pumpi i vjetrogeneratora u kućanstvima – obiteljskim kućama i višestambenim zgradama.³ Dodatno, 7 gradova sufinancira sa minimalno 50% ugradnju razdjelnika topline i termostatskih ventila u obiteljskim kućama i višestambenim zgradama.⁴

Pored instrumenata sufinanciranja, najistaknutija praksa u području energetske učinkovitosti⁵ je Grad Koprivnica koji je odlučio izgraditi „Zeleni kvart“ sa niskoenergetskim stambenim zgradama kao pokazni primjer niskoenergetske gradnje sa ciljem osiguranja održivog lokalnog razvoja. U „Zelenom kvartu“ su izgrađene u periodu 2010.-2012. prve dvije niskoenergetske stambene zgrade, od ukupno sedam planiranih. Zgrade imaju najviši energetski razred: A+ (pasivna zgrada) i kao stambene zgrade sa 28 stanova, to su prve pasivne zgrade u Hrvatskoj te ujedno i prve pasivne zgrade izgrađene po modelu društveno poticane stanogradnje (POS). Prodajna cijena 1m² NKP – a iznosi 1.000 eura. Financijska sredstva za izgradnju stanova Agencija za stambeno poticanu stanogradnju Grada Koprivnice pribavlja prema odredbama Zakona o društveno poticanoj stanogradnji (Zakon o POS-u) te projekt izvodi u uskoj suradnji sa lokalnim projektantima i izvođačima radova. Grad Koprivnica odrekao se komunalnog doprinosa u u 100%-tnom iznosu, te na taj način pomogao u uspješnoj realizaciji projekta „Zeleni kvart“. U niskoenergetskom stanu

3 http://www.fzoeu.hr/hrv/pdf/Odluka%20UO%20OIE%20u%20kucanstvima_2013.pdf

4 http://www.fzoeu.hr/hrv/pdf/Odluka%20UO_2013.pdf

5 Prema informacijama dostupnim autoru temeljem sudjelovanja u ocjenjivačkom odboru za nagradu In Puls u području energetske učinkovitosti. <http://udruga-gradova.hr/Default.aspx?art=372>

prosječne veličine 60 m² ukupni trošak grijanja i hlađenja u prosjeku mjesečno iznosi između 50 i 60 eura, dok ukupni troškovi (uključujući potrošenu vodu, plin za kuhanje i el. energiju) iznose oko 100njak eura mjesečno čime su očekivanja o izrazito kvalitetnom, a istovremeno štedljivoj stanovanju u potpunosti opravdana.

Sustavnim planiranjem do racionalnog gospodarenja energije Grad Sisak je uveo novi sustavni pristup u rješavanju problema gospodarenja energijom u objektima u vlasništvu Grada. Dotrajala drvena stolarija na objektima u vlasništvu Grada zamijenjena se visokokvalitetnom aluminijskom stolarijom (koeficijenta prolaza topline $U = 1,4 \text{ W/m}^2\text{K}$) koja će donijeti uštedu energije i povećati komfor. Nadalje, s ciljem poboljšanja energetske svojstava objekata te zamjene dotrajalih, po zdravlje opasnih salonitnih pokrovnih ploča u osnovnoj školi Galdovo i dječjem vrtiću Bubamara, provedeni su projekti zamjene krova i toplinske izolacije krovništa čeličnim trapeznim plastificiranim limom. Također, projektom grijanja u Područnoj školi Hrastelnica izgrađena je kotlovnica snage grijanja 50kW na pogonsko bio-gorivo, te je osmišljen rada sustava daljinskog praćenja potrošnje energenata i vode na području cijelog Grada Siska. Ukupni iznos financijskih sredstava uloženi u mjere energetske učinkovitosti u Gradu Sisku u periodu od 2009.-2012. godine iznosi 1 milijun eura lokalnih proračunskih sredstva. Nakon pokretanja prvih projekata i prvih pozitivnih rezultata, iz postojeće stručne strukture zaposlenika u Gradu Sisku, formiran je tim za energetske učinkovitosti s dva zaposlenika, pa time nisu ostvareni nikakvi dodatni troškovi.

Energetski tjedan u organizaciji Grada Zagreba, kontinuirano se provodi već 3 godine zaredom. Manifestacija održana 2012. godine, trajala je šest dana, okupila je predstavnike brojnih inozemnih i nacionalnih institucija te obuhvatila ukupno 38 različitih aktivnosti na temu energije i zaštite okoliša, mogućnosti raspolaganja i upravljanja vlastitim prirodnim resursima, posljedica i borbe protiv globalnog zatopljenja, racionalnog korištenja energije, primjene mjera energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije, ekološki prihvatljivih goriva, razvoja i primjene novih tehnologija, aplikacija na EU natječaje, mogućnosti gospodarskog razvoja i financiranja projekata. U suradnji sa 70-ak partnera organizirana je međunarodna konferencija te posebne stručne tematske konferencije, tribine, seminari i prezentacije. U program Zagrebačkog energetskeg tjedna bili su uključeni i svi dječji vrtići (206 lokacija, cca. 7000 predškolske djece), sve osnovne (114 lokacija, cca. 7000 učenika prvih razreda) i sve srednje škole Grada Zagreba (67 lokacija, cca. 9000 učenika prvih razreda) u kojima su podijeljeni prigodni edukacijski materijali, potaknula se zainteresiranost najmlađih o temama energije te je održana edukacija učenika o energetskeg učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije. Ukupan trošak zagrebačkog energetskeg tjedna iznosio je 26.000

eura te je financiran iz proračuna Grada Zagreb, dok su za cjelokupnu organizaciju bili zaduženi djelatnici Gradskog ureda za energetiku, zaštitu okoliša i održivi razvoj.

Zaključak

Zajedničkim pristupom rješavanju problema prostorne isključenosti, energetskeg siromaštva i boljih uvjeta stanovanja dolazimo do ključnih elemenata lokalnog razvoja na način da gradovi i općine postaju ljepši i življi, ali i konkurentniji. Izgradnja "zelenih i zdravih" gradova i općina nadilazi jednostavno smanjenje emisije CO₂. Dolazimo do cjelovitog pristupa u zaštiti okoliša i energetici u kojem se mnoge komponente prirodnog ekosustava isprepliću s onima iz društvenog, ekonomskog, kulturnog i političkeg sustava u jedan jedinstveni sustav. Uspješna i dinamična lokalna uprava igra važnu ulogu u dobrobiti ne samo svojih stanovnika, nego i okolnih naselja. Njen utjecaj je neophodan za izbjegavanje ruralne depopulacije i za promicanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja. Održiva lokalna uprava mora imati atraktivne otvorene javne prostore i promicati održivu, uključivu i zdravu mobilnost, na način da biciklizam i pješaćanje bude atraktivno, a javni prijevoz omiljen. Povećana energetska učinkovitost u zgradama smanjuje gospodarsku i energetskeg ranjivost, a povezane inovacije, tehnologije i usluge u građevini i energetici važni su pokretači lokalnog razvoja.

Međutim, lokalni razvoj zahtijeva i tehnološke i društvene inovacije, koje moraju biti usklađene sa cjelokupnim razvojem određenog područja. Zaštita okoliša ne može biti odijeljena od demografskih, ekonomskih, društvenih i kulturnih problema. Zelena i čista mobilnost treba uzeti u obzir zahtjeve starijih osoba i obitelji s malom djecom, kao i uvjete za razvoj malog i srednjeg poduzetništva. Korištenje obnovljivih izvora energije, poput solarnih panela ili biomase moraju poštovati arhitektonsku i kulturnu baštinu i turistički potencijal gradova i općina. Zelena naselja trebaju biti cjenovno pristupačna kako bi se izbjegla prostorna segregacija. Potrebno energetski obnoviti postojeći fond kako javnih, tako i prihvatnih stambenih i komercijalnih zgrada. ■

Ana Pavičić-Kaselj
mag.oec. i mag. europskih studija,
Bivša Pomoćnica ministra za energetskeg učinkovitost u Ministarstvu graditeljstva
i prostornoga uređenja Vlade Republike
Hrvatske

Institut za razvoj i međunarodne
odnose, Zagreb

ana.pavicic.kaselj@gmail.com

Analiza rizika – Monokulturna poljoprivreda

Ljubiša Mijačić, Magistar studija o životnoj sredini, Cleveland State University, Ohajo, SAD

Od postojanja čoveka uspostavljanje ravnoteže između prehrambene proizvodnje i raspoloživog zemljišta bilo ključno za opstanak svih civilizacija. Jedan od najznačajnijih aspekata koji definiše sve civilizacije je zavisnost od proizvodnje specifične nutritivne baze koja je još korišćena kao osnova za izgradnju društva (struktura, ekonomija, religija...). Da bi opstale, sve kulture su birale najbolje poljoprivredne kulture i najkvalitetnije seme koje je obećavalo da će dati najbolji rod i time obezbedili nutritivnu bazu zajednice. Tako možemo reći da monokulturna poljoprivreda (uzgoj jedne vrste poljoprivrednog proizvoda) nije izum modernog doba, jer je i u prošlosti bila zastupljena kao i danas. Istorijska revolucija u poljoprivrednoj proizvodnji izgradila je društvo, a monokulturna poljoprivreda omogućila je kontrolisanu ekonomiju koja se ne razlikuje mnogo od današnje.

Čak i ako posmatramo veličinu populacije u odnosu na veličinu planete, možemo reći da je monokulturna poljoprivreda u prošlosti bila na zanemarljivom nivou, i da nije mogla imati nikakvog uticaja na životnu sredinu jer je samo mala površina zemlje bila obrađivana. Istoričari i ekonomisti se sa ovim neće složiti. Neki kažu da je uticaj monokulturne poljoprivrede u prošlosti bio čak i ozbiljniji, jer se nijedan neželjeni događaj nije mogao ublažiti međunarodnom trgovinom kao danas. Odgovor na pitanje zašto su nestale civilizacije u nekim slučajevima ima više veze sa neuspehom u održavanju prehrambene proizvodnje nego sa bilo čim drugim. Postoji veliki broj pokazatelja da je vladala glad i da su se ratovi vodili zbog nedostatka hrane prouzrokovanog štetočinama i invazijama parazita bukvalno "biblijskih" razmera. Izumiranje dinosaurusu možda i nije izuzetak. Koji je danas obim monokulturne poljoprivrede u odnosu na biodiverzitet? Neke studije daju alarmantne podatke da je samo u Kini broj poljoprivrednih vrsta proizvedenih 1940. od 10.000 danas je pao na nešto više od 300 vrsta. Ono što još više zabrinjava je činjenica da se Kina u oblasti agrarne tehnologije još uvek smatra nedooljno razvijenom zemljom sa tradicionalnom poljoprivrednom osnovom.

Kao i tokom istorije, ni danas niko u prehrambenoj industriji ne bira rado monokulturnu poljoprivredu, i svest o problemima je veoma prisutna u svim interesnim grupama. Ipak, zbog zamaha koji postoji, kao i nestašice hrane

sa kojom se svet suočava, niko nema rezervni plan sa kojim bi se odgovorilo na toliko "potreba" i "želja". Tako monokulturnu proizvodnju u prehrambenoj industriji danas koriste i razvijene i nerazvijene zemlje. Racionalan um bi trebalo da preispita veze između sistema pre nego što donese neki izbor ili formira mišljenje o nekom od aktuelnih pitanja, kao što su koncentracija aflatoksina u mleku, tema koja je danas u Srbiji veoma prisutna, ili bolest ludih krava iz ne tako daleke prošlosti, epidemija ešerihije koli, itd.

Prvi talas moderne monokulturne poljoprivrede započeo je sa industrijalizacijom i migracijama u urbane oblasti. Ishrana zasnovana na mesu i živini dovela je do velike potražnje za kulturama koje se koriste kao osnova stočne hrane (kukuruz i soja), kao sekundarnim elementima u lancu ishrane. U proizvodnji hrane, dvostruko je teži zadatak proizvesti meso, ali visoka potražnja za proteinima životinjskog porekla donosi odluka ne ostavlja puno izbora. Agrarna zelena revolucija iz 1940. godine obezbedila je tehnologiju neophodnu za pokrivanje visoke potražnje za proteinima za ljudsku ishranu, za sve veću populaciju, prvo u razvijenim zemljama, a zatim i za raspodelu viškova zemljama u razvoju. Jednostavnim posmatranjem politike i delovanja najrazvijenije svetske agroekonomije možemo videti da danas u Sjedinjenim Državama manje od 3% populacije, odnosno poljoprivrednika, hrani preostalih 97%, kao i neke druge države koje ne mogu zaštititi svoja tržišta. Ovo samo po sebi stvara zamah svetskih razmera u tome koliko monokulturna proizvodnja količinom nadmašuje kvalitet. Isti ekonomski pokretač prisutan je svugde u svetu, uključujući i Srbiju, gde je profit imperativ, i agrobiznis nema drugog izbora već da prati interese tržišta i sa manje resursa proizvodi više.

Drugi talas monokulturne poljoprivrede, znatno važniji i uticajniji došao je sa uvođenjem biotehnologije i genetski modifikovanih vrsta, i poznat je pod nazivom "genska revolucija". Bez obzira na kontroverze koje prate temu bezbednosti genetski modifikovane hrane u celom svetu (tu debatu ja lično smatram većim delom iracionalnom), sama tehnologija izgrađena je na pozitivnim iskustvima zelene revolucije i ona uvodi ekstremne oblike monokulturne poljoprivrede koji nikada ranije nisu viđeni na zemlji.

Poslednji talas, iako nije u punom zamahu, je nova praksa poljoprivredne proizvodnje kao izvora energije, a koja se zasniva na podsticanju obnovljivih izvora ener-

gije kao progresivnom rešenju zadovoljavanja svetskih potreba za hranom. Ovaj radikalni predlog (mogu reći i dekadentan) da koristimo poljoprivredu da bismo hranili naše automobile stvorio je dodatne nestašice hrane čime je doveo monokulturnu poljoprivredu do ekstremnih razmera da bi se obezbedila dovoljna količina hrane. Sve ove aktivnosti imaju svoju cenu u različitim aspektima: ekološkom, zdravstvenom, socijalnom, i konačno, ekonomskom.

Monokulturna poljoprivreda je tehnološki vođen metod proizvodnje koji koristi standardizovanu opremu, sintetička đubriva, pesticide i konstantno ističe monokulturnu poljoprivredu kao imperativ bez ikakve druge alternative na vidiku. Ali kako da govorimo o održivosti kada tehnološki proces ne uključuje prirodne cikluse i upotrebu poljoprivrednog otpada, kao što su đubrivo i ostaci useva, i umesto da prati prirodni životni ciklus kada su resursi već u procesu proizvodnje, mi smo njime stvorili još više ekoloških problema. Zbog gajenja istih kultura, kontrola štetočina postaje sve teži zadatak koji na duži rok ima samo jedno rešenje: korišćenje više pesticida. Hibridna semena mogu izgubiti sposobnost reprodukcije i ostaviti poljoprivrednicima samo izbor da koriste ono što se traži na tržištu i što će za njih biti najprofitabilnije. U doglednoj budućnosti, stručnjaci tvrde da će ovaj obrazac proizvodnje smanjiti plodnost zemljišta, što će kao posledicu imati glad u svetu. Još jedan značajan efekat se potcenjuje od strane svih uključenih strana, a to je nedostatak biodiverziteta u biljnom svetu koji ima ogroman uticaj na životinjski svet koji od njega zavisi. Drugi značajni ekološki efekti koji takođe ne bi trebalo da budu zanemareni su: erozija, cvetanja algi usled obogaćivanja hranljivosti vode, invazija štetočina i korova, a usled korišćenja pesticida za monokulture, i neželjeni efekti na javno zdravlje, kao i mnoge drugi.

Cene politike koja podstiče praksu monokulturne poljoprivrede kao jedine alternative su visoke za društvo, na polju uticaja na životnu sredinu i problema javnog zdravlja, a svi ih prihvatamo. Kapaciteti za poljoprivrednu proizvodnju na bilo koji drugi način odbacuju se kao neefikasni, i kao takvi oni nemaju svoje mesto u novoj globalnoj tržišnoj ekonomiji. Time se ne omogućuje izbor politike fleksibilne raznovrsne proizvodnje.

Odrednice politika variraju, od predmeta interesovanja do različitih postavki vrednosti. U današnjoj agrarnoj proizvodnji najviše se radi o profitu i ekonom-

skim podsticajima za farmere. Najbolji dokaz za to je činjenica da svetsko tržište hrane nema granica u odnosu na različite vrste i kulture, čime se veliki značaj daje političkom aspektu ovog pitanja. Monokulturna poljoprivreda prepoznata je kao dominantan logičan iskorak u pravcu "održive" ekonomije, kako u razvijenom delu sveta, tako i u zemljama u razvoju. Za nacije koje su dostigle nivo "održivosti" u proizvodnji hrane, to i dalje ostaje princip. Čak i ako sve interesne grupe zauzmu stav koji brani biodiverzitet u političkoj i ekonomskoj agendi, u realnosti imamo najekstremniji status quo koji je ljudska istorija ikad zabeležila.

U ovim okolnostima, poslednji način da se izbegne najgori mogući scenario je spašavanje semenskog materijala. Spašavanje biodiverziteta postaje imperativ i pitanje nacionalne bezbednosti u mnogim zemljama širom planete. Institut za useve „N.I. Vavilov Research Institute of Plant Industry“, osnovan 1894. godine, samo je prvi u nizu instituta osnovanih da prikupljaju semenski materijal i bore se protiv gladi u Rusiji i u svetu. Ovo je jedna od mnogih institucija bolje poznatijih kao "sef za sudnji dan" koje predstavljaju jedino oružje koje svet ima protiv negativnih uticaja na životnu sredinu uzrokovanih savremenom monokulturnom poljoprivredom i predstavljaju potencijal za razvoj poljoprivrede u budućnosti na koje planeri računaju.

Od svih faktora ove doktrine najviše su zapostavljeni socijalna i ekonomska cena. Poljoprivreda nije imuna sa tačke gledišta postavljanja društvenih vrednosti i korporativni trendovi imaju tendenciju da kontrolišu proces proizvodnje hrane. U okviru novih trendova u poljoprivredi, u delu koji se odnosi na privatizaciju genetskog materijala i pravnu regulativu koja pokriva intelektualna svojina, a koje uglavnom podržava Svetska trgovinska organizacija, poljoprivrednici neće moći da sačuvaju seme i obnove ciklus u proizvodnji hrane. U tom smislu, monokulturna poljoprivreda je odličan instrument i imperativ u izgradnji monopola u procesu proizvodnje hrane, koji u odsustvu alternativa može dovesti do većih društvenih uticaja, pa čak postati i pitanje od značaja za nacionalnu bezbednost. Obezbeđeno snabdevanje hranom u današnjem svetu više određuje suverenost nego bilo šta drugo u ovom veku.

Jedinstveno društveno i ekonomsko stanje u Srbiji predstavlja i šansu i prepreku za zaštitu biodiverziteta i smanjenje potreba za monokulturnom poljoprivredom. Tržište semenskog materijala je otvoreno i postoji malo ili nimalo propisa o proizvodnji poljoprivrednih

kultura, ali napredak u tom procesu je u toku.

Primer radi: prošlogodišnja politika sa poljoprivrednim subvencijama kao podsticajima za količinu prinosa umesto za posejanu površinu prouzrokovala je određene političke i društvene turbulencije u Srbiji. Ja mogu da tvrdim da je predložena politika ekonomski opravdana, i efikasna sa tačke gledišta dobiti i nagrađivanja merljivog uspeha. Još jedan dobitak je i u iskrenom prijavljivanju količina prinosa i podataka koji se unose u statističke modele. Tipičan scenario u kojem su svi na dobitku, ali da li je to zaista tako? Podsticanjem sigurnosti i visokih prinosa da bi se obezbedila visoka marža od subvencija, tržište semenskog materijala bi se smanjilo na manji broj alternativa koje bi bile povoljne za državne programe, banke i osiguravajuća društva, a ne za poljoprivrednike i potrošače.

Kada se sve ovo uzme u obzir, razumno je očekivati da će monokulturna poljoprivreda definitivno biti intenzivirana i ojačana kroz drastičnije mere na polju genetske revolucije, genetski modifikovanih vrsta i proizvodnje etanola. Takođe je velika verovatnoća da će situacija postati još i gora. Postoji nekoliko ovakvih izazova gde kreatori politike moraju birati stranu između toliko željenog diverziteta i rastućih potreba stanovništva, imajući u vidu da danas milijardu ljudi nema dovoljno kalorija da preživi dan. Kao i u svemu drugom, postoje razlozi i za i protiv, i mogao bih da predstavim čvrste argumente za obe opcije. Dajem samo predlog koji se zasniva na mojim ličnim vrednosnim ocenama:

- Ukoliko nekim slučajem jedna osoba ili porodica potroši polovinu svojih prihoda na hranu, u stvarnosti oni bi bili dobitnici od monokulturne poljoprivrede od drugih, a višak novca mogla bi da ulaže u obrazovanje i preduzetničke poduhvate da bi izašli iz začaranog kruga siromaštva – kao glavnog pokretača monokulturne poljoprivredne proizvodnje. Ukoliko ipak oni troše četvrtinu ili još manje od svojih prihoda na hranu, onda je moguće da se isti okrenu alternativnim izvorima, po mogućnosti lokalnoj poljoprivrednoj proizvodnji dostupnoj sa lokalne pijace.

Što se tiče agrarne politike Srbije, i ako hoćete i politike nacionalne bezbednosti, ako se ide za primerom razvijenog sveta, imperativ je da se koliko god je to moguće sačuvaju i obogate postojeći genetski materijali u biljnom i životinjskom svetu, da se promoviše lokalna, izuzetno vredna organska proizvodnja hrane, kao alternativa industrijskoj proizvodnji hrane. ■

Outdoor In – Razvoj turizma u opštini Zubin Potok

Od strane Evropske delegacije na Kosovu InTER-u je dodeljen dvogodišnji grant za implementaciju projekta "Outdoor In – Razvoj turizma u opštini Zubin Potok". Projekat se finansira u okviru grant šeme EURED 3.

Cilj projekta je ekonomski razvoj i poboljšanje kvaliteta života u opštini Zubin Potok u drugim opštinama na severu Kosova kroz unapređenje uslova i stvaranje potencijala za razvoj turizma. Očekivani rezultati projekta su unapređenje institucionalnih kapaciteta za razvoj turizma u opštini Zubin Potok, razvoj turističke infrastrukture, razvoj kapaciteta pružalaca usluga, pokretanje turističkih aktivnosti i promocija turističkih potencijala. Implementacija projekta započela je 1. marta 2013. godine i trajaće do 28. februara 2015. ■

2013 TRAIN Alumni

InTER je izabran da učestvuje u programu 2013 TRAIN Alumni Programme, koji sprovodi Nemački savet za međunarodne odnose (German Council on Foreign Relations - DGAP). Cilj programa je da pruži mogućnost bivšim učesnicima TRAIN programa da izrade zajednički međudržavni "policy paper", koji će uraditi dva istraživača iz "think tank" organizacija sa Zapadnog Balkana (iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Crne Gore i Srbije). U okviru Programa, InTER će raditi zajedno sa Grupom za pravne i političke studije (Group for Legal and Political Studies - GLPS) na istraživanju ranih iskustava u implementaciji carinskog sporazuma i sporazuma o zajedničkom upravljanju granicama između Kosova i Srbije, i proceni njihovog uticaja na trgovinsku razmenu i slobodu kretanja. ■

Izrada Programa prekogranične saradnje između Mađarske i Srbije u skladu sa zahtevima IPA II regulative za finansijski period 2014-2020

U konzorcijumu sa organizacijama iz Budimpešte, HitesyBartuczHollai Euroconsulting Kft i VitalPro Kft, i firmom Razbor d.o.o. iz Zagreba, InTER je angažovan od strane Evropske komisije za izradu Programa prekogranične saradnje između Mađarske i Srbije u skladu sa zahtevima Strukturalnih fondova i IPA II regulative za finansijski period 2014-2020. Projekat će trajati 14 meseci, od februara 2013. godine do kraja marta 2014. godine. ■

Tekuća evaluacija IPA Programa prekogranične saradnje između Mađarske i Srbije 2007-2013

InTER

se pridružio konzorcijumu koji predvodi HitesyBartuczHollai Euroconsulting Kft iz Budimpešte na sprovođenju Tekuće evaluacije IPA Programa prekogranične saradnje između Mađarske i Srbije 2007-2013. Cilj ovog projekta je izrada i implementacija celokupne nezavisne procene IPA Prekograničnih programa između Mađarske i Srbije kroz niz različitih evaluacija. Učešće InTER-a odnosi se na istraživanja na terenu i aktivnosti evaluacije u odgovarajućim pograničnim oblastima u Srbiji. Projekat će trajati 15 meseci, počevši od aprila 2013. godine. ■

Međunarodni centar Ulof Palme: Monitoring i evaluacija Programa u Srbiji 2013-2014

Međunarodni centar Ulof Palme (OPIC) iz Stokholma nastavio je saradnju sa InTER-om na monitoringu i evaluaciji Programa u Srbiji 2012-2014. OPIC Program u Srbiji sprovodi se u okviru 5 sindikata iz Srbije koji se nalaze u Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu. U okviru šeme proširene saradnje, OPIC i InTER potpisali su novi ugovor za naredne dve godine, koji obuhvata izradu 4 monitoring izveštaja (jedan na svakih 6 meseci), kao i dve evaluacije: jednu prelaznu i jednu završnu. Monitoring programskih indikatora vršiće se kroz detaljne intervjuje sa partnerskim organizacijama i relevantnim nacionalnim institucijama, kao i putem anketa i fokus grupa koje će se organizovati sa ciljnim grupama (žene i mladi na upravljačkim pozicijama u okviru datih sindikata). ■

Evaluacija efektivnosti i efikasnosti razvojne pomoći Republici Srbiji po sektorima

U saradnji sa Maxima Consulting d.o.o. iz Beograda, InTER je angažovan od strane International Management Group i Kancelarije za evropske integracije na sprovođenju eksterne evaluacije efektivnosti i efikasnosti razvojne pomoći Republici Srbiji po sektorima. Cilj ove evaluacije je da se obezbedi nezavisna i sveobuhvatna procena međunarodne razvojne pomoći Republici Srbiji za osam sektora (i tematskih podsektora) u okviru Potreba za međunarodnom pomoći u periodu 2011-2013. godine. Evaluacija je pokrila period 2007-2011. godine i obuhvatila više od 1.400 projekata (bespovratna sredstva i koncesionalni zajmovi) preko više od 30 razvojnih partnera - EU, bilateralnih i multilateralnih donatora i međunarodnih finansijskih institucija. InTER je angažovan na evaluaciji tri sektora: poljoprivreda i ruralni razvoj, konkurentnost i civilno društvo, mediji i kultura, i doprineli celokupnom kvalitetu izveštaja o evaluaciji. ■

Eksterna evaluacija projekta "Podrška kroz obezbeđivanje stambenih rešenja za ugrožene kategorije ljudi u Južnoj Srbiji"

InTER je angažovan od strane organizacije Caritas Luxemburg za sprovođenje eksterne evaluacije projekta "Podrška kroz obezbeđivanje stambenih rešenja za ugrožene kategorije ljudi u Južnoj Srbiji". Projekat se implementirao u okviru sektora Stanovanje i stambena politika koji je deo Nacionalne strategije održivog razvoja u regionu Južne Srbije 2012-2014. godine. Evaluacija je realizovana u maju 2013. godine. ■

Eksterna evaluacija projekta "Podrška obrazovanju"

InTER je angažovan od strane organizacije Caritas Luxemburg za sprovođenje eksterne evaluacije projekta "Podrška obrazovanju". Projekat se implementirao u okviru sektora Obrazovanje koji je deo Nacionalne strategije održivog razvoja u regionu Južne Srbije 2012-2014. godine. Evaluacija je realizovana u maju 2013. godine. ■

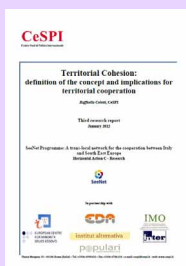
Strategija razvoja Opštine Zubin Potok 2013 - 2017.

U okviru projekta Podrška preduzetničkoj inicijativi, finansiranog od strane Evropske unije, InTER je obezbedio tehničku podršku za izradu Strategije razvoja Opštine Zubin Potok 2013-2017.

Publikacija je urađena na srpskom i engleskom jeziku i može se naći na web stranici InTER-a. www.lokalnirazvoj.org

SeeNet Report "Territorial Cohesion: definition of the concept and implications for territorial cooperation"

InTER-a je sproveo istraživanje: Procena obima i nivoa pružanja poslovnih usluga u Vojvodini u 2011. godini u okviru Trećeg SeeNet izveštaja "Teritorijalna kohezija: definicija koncepta i implikacija za teritorijalnu saradnju".

Publikacija je urađena na engleskom jeziku i može se naći na web stranici InTER-a. www.lokalnirazvoj.org

3rd Southeast Europe

Southeast Europe PPP Infrastructure Forum 2013

Forum: Jugoistočna Evropa-Infrastruktura-Javno-Privatno Partnerstvo

Building for future growth

12.-13. jun 2013.

DoubleTree by Hilton, Zagreb

www.eeevents.co.uk

Za dalje informacije kontaktirajte koordinatora projekta

Merima Dzanic, Project Coordinator
+44 (0) 207 275 8020
merima.dzanic@eeevents.co.uk